

OPASNA MOĆ

Shalom, Stephen R. (ur.) (2007.) *Perilous Power: The Middle East & US Foreign Policy: Dialogues on terror, democracy, war and justice*. London: Hamish Hamilton, 276 stranica.

Knjiga *Opasna moć* bazirana je na dijalozima između Noama Chomskog i Gilberta Achcara, vođenih između 4. i 6. siječnja 2006. godine. Noam Chomsky je profesor na Odsjeku za lingvistiku i filozofiju na MIT-ju, jedan od vodećih kritičara rata, zalaže se za socijalnu jednakost i pravednost već više od 40 godina. Objavio je mnogo knjiga koje se bave temom Bliskog istoka. Gilbert Achcar poučava politiku i međunarodne odnose na pariškom sveučilištu. Dugi niz godina živio je u Libanonu pa je tako iz prve ruke dobio dobar uvid u politiku u toj regiji. Nakon preseljenja u Francusku, nastavio je pratiti događaje na Bliskom istoku kao akademik i antiratni aktivist.

Stephen Shalom, ujedno i urednik knjige, bio je izabran za moderatora njihovog razgovora, koji je postavljao pitanja, pazio da razgovor teče određenim tokom i brinuo o tehničkim stvarima, poput snimanja razgovora, kako bi se sugovornici mogli usredotočiti na svoje analize i argumente. Glavne teme njihovog razgovora uključivale su Bliski istok, SAD-ovu vanjsku politiku i njezine korijene u toj regiji te terorizam, zavjere, fundamentalizam i demokraciju, teme koje su nužne za razumijevanje cjelokupog odnosa SAD-a prema toj regiji. Usredotočili su se i na pitanje Afganistana nakon napada na SAD 11. rujna 2001. godine, Irak i sve njegove dimenzije – ulogu SAD-a, politički razvitak i situaciju Kurda u toj zemlji. Posebnu pozornost posvetili su i palestinsko-izraelskom konfliktu; njegovoj povijesti, trenutnoj situaciji i potencijalnim rješenjima, antisemitizmu, islamofobiji i antiarapskom rasizmu. Važno je napomenuti da je kod ovakve vrste radova potrebno eventualno

ažuriranje materijala, kao što je bio slučaj i s ovim. Situacije na Bliskom istoku mijenjaju se iz dana u dan, tako da su se Shalom i njegovi sugovornici šest mjeseci nakon prvog razgovora ponovno susreli kako bi Chomsky i Achcar komentirali novonastale situacije u toj regiji. Njihovi komentari sažeti su na samome kraju knjige, u epilogu.

Knjiga je podijeljena u pet poglavlja, od kojih se svako sastoji od više manjih podnaslova, što čitatelju omogućuje lakše snalaženje među mnogim temama koje su spomenute u knjizi. Sam razgovor bio je koncipiran tako da se krene od nekih temeljnih definicija koje su nužne za razvijanje daljnjih ideja i misli o situacijama na Bliskom istoku i SAD-ovoj vanjskoj politici.

Knjiga započinje definicijom terorizma. Ovdje Chomsky napominje kako piše o terorizmu od 1981. godine, od vremena Reaganeve administracije, čiji je glavni fokus bio rat protiv terorizma ili, kako ga i sam Regan naziva, "kuge modernog doba". Chomsky u početku koristi definiciju terorizma koju je odredila sama Vlada SAD-a, a karakterizira ga kao "proračunatu upotrebu nasilja ili prijetnju nasiljem kako bi se postigli ciljevi političke, religijske ili ideološke prirode, posredstvom zastrašivanja, prisile ili utjerivanjem straha". Očigledno je da je pod takvom definicijom, ako se doslovno shvati, SAD ispao vodeća teroristička država pa je ta definicija morala biti zamijenjena. Chomsky i Achcar slažu se da je zapravo jako teško odrediti točnu definiciju terorizma, odnosno naći onu koja isključuje teror koji neka država provodi protiv nekoga i uključuje teror koji netko provodi nad odre-

đenom državom. Achcar napominje kako je ključna stvar kod definiranja terora naglasiti, da je to akt protiv nenaoružanih civila radi ideoloških, političkih ili religijskih svrha. Terorizam je više od prijetnje, on je realnost, smatra Achcar, napominjući kako se vodi rat između moćne države i njenih saveznika te nevladinih terorističkih organizacija s ograničenim sredstvima koje mogu zadati veliku štetu ako napadnu civile. Zaštita od terorizma je nažalost nemoguća. Achcar smatra da čak ni gradnja zida oko SAD-a ne bi imala efekta. Chomsky na pitanje kako smanjiti terorističke prijetnje, predlaže jednostavno rješenje: prestanak napadanja muslimanskih zemalja.

Sljedeća tema prvog poglavlja su zavjere vezane uz napad 11. rujna 2001. godine. Chomsky se ne slaže s tvrdnjama da je Bushova administracija organizirala napad, uvjeren je da bi zasigurno došlo do propuštanja nekih bitnih informacija, što bi označavalo kraj Republikanske stranke. Nakon 11. rujna, sve su velesile imale koristi. Povećale su nasilje i represiju kako bi bolje kontrolirale vlastite populacije, uz izgovor da time provode zaštitu protiv terorizma. Chomsky također smatra da SAD-ovo poticanje terora predstavlja veliku opasnost i za građane SAD-a i za cjelokupni svijet te ga optužuje za povećanje opasnosti od nuklearnog rata. Achcar ističe dva slučaja koja su znatno utjecala na restrukturiranje SAD-ove strategije – iračku invaziju Kuvajta 1990. godine, koja je dovela do preoblikovanja svjetskog poretka nakon Hladnog rata i napad 11. rujna 2001. godine koji je doveo do provođenja daljnje kontrole SAD-a nad područjima na Bliskom istoku gdje se proizvodi nafta.

Drugo je poglavlje knjige osvrtno na fundamentalizam te pokušaj njegovog definiranja. Chomsky i Achcar ističu da taj pojam nije baš lako definirati, jer religiozni muslimani tvrde da je fundamentalizam odnos prema vjeri koji ne uključuje nametanje te vjere nekome dru-

gome. Isto tako, američki amiši ne pokušavaju nametnuti svoju religiju ikome drugome niti kažnjavati pripadnike drugih religija. Prema tome, "fundamentalizam" se ne bi smio koristiti kao politički pogrdan termin, već bi se ono što se inače naziva fundamentalizmom trebalo preimenovati u ekstremni fundamentalizam ili nešto slično. Chomsky u ovom dijelu također napominje da je fundamentalizam reakcija na nemir u svijetu, a ne njegova posljedica. U ovom poglavlju govornici se dotiču i pitanja demokracije na Bliskom istoku, ističući kako se u posljednjih desetak godina dogodio bitan pomak.

U trećem poglavlju govori se o izvorima SAD-ove vanjske politike na Bliskom istoku, čiji su glavni interes, dakako, izvori nafte. SAD je oduvijek htio imati kontrolu nad naftnim izvorima na Bliskom istoku jer većina svijeta ovisi upravo o njima, a kontrola nad njima učvršćuje SAD-ovu poziciju svjetske dominantne sile.

Zadnja dva poglavlja knjige su ujedno i najopširnija i dotiču se najviše tema, vezanih za Afganistan, Irak, položaj Kurda u Iraku te palestinsko-izraelski konflikt. Chomsky je ovdje veoma kritičan što se tiče postupaka SAD-a nakon napada 11. rujna. Ni nekoliko mjeseci nakon napada, FBI i Vlada SAD-a nisu znali tko točno stoji iza napada, imali su samo neke sumnje, no oni su svejedno zahtijevali da im se preda Osama bin Laden, bez ikakvog točnog dokaza da je on odgovoran za napad. Afganistan je napadnut nekoliko mjeseci nakon 11. rujna, zato što je u njemu bazirana Al Qa'ida, glavni optuženik za napade na SAD. Godine 2003. SAD je započeo rat u Iraku, pod izgovorom da izvršava misiju dovođenja demokracije na Bliski istok. No, u anketi provedenoj u Iraku, većina se ljudi složila da je napad ustvari razlog SAD-ove želje da otme iračke zalihe nafte. S tom činjenicom se slaže i Chomsky, napominjući kako su zalihe nafte u tom području druge najveće u

svijetu, nakon Saudijske Arabije, te su ujedno i najjeftinije i najdostupnije. Achcar je tadašnju situaciju u Iraku označio kao kaotičnu i kao kompletno raspadanje državnog aparata te napomenuo kako SAD smišlja način da izvrši *coup d'etat*.

Sljedeća bitna tema u ovome dijelu knjige je položaj Kurda u Iraku. Chomsky i Achcar se slažu da je njihov položaj uistinu loš, te kao primjer daju sukob iz 1988. godine kada je plinom bilo ugušeno više tisuća ljudi kurdskog podrijetla te 1991. godinu, kada je SAD dao zeleno svjetlo Saddam Husseinu da uguši kurdski ustanak neposredno nakon kraja Zaljevskog rata. No unatoč tome, slažu se s time da u Iraku Kurdi imaju daleko bolji položaj i mnogo veća prava nego, primjerice, u Turskoj.

Pitanje izraelsko-palestinskog konflikta započinju pitanjem legitimnosti izraelske države. Chomsky smatra da pojam legitimnosti ne znači mnogo; tvrdi da je svaka država nastala kao rezultat nasilja, represije, istjerivanja i svih ostalih vrsta zločina. Achcar napominje da se Izrael suočava sa žestokim preispitivanjem svoje legitimnosti, odnosno "prava na postojanje". Većina Arapa spremna je Izrael priznati *de facto*, kao činjenicu, ali ne i *de jure*, kao pravo. Chomsky se na to nadovezuje tvrdeći da je "pravo na postojanje" izmišljeno od strane zagovornika SAD-ova odbijanja Izraela. Jedan od problema obrađenih u ovome dijelu je i pitanje Palestinaca koji žive u Izraelu.

Achcar smatra da bi oni trebali uživati autonomiju bilo kakve vrste u toj državi. Zadnje teme kojih se Chomsky i Achcar dotiču su antisemitizam, koji Chomsky rangira kao jako ozbiljan problem, no koji unatoč tome varira od mjesta do mjesta, antiarapski rasizam, koji Achcar ocjenjuje kao jedan od najoštrijih oblika rasizma, gori i od islamofobije, koja je velik i zabrinjavajući problem, posebice u Europi. Achcar na kraju napominje kako se nada da je njihova trodnevna diskusija pridonijela razumijevanju cjelokupnog tijeka SAD-ove vanjske politike na Bliskom istoku koji nas, kako kaže, nemilosrdno vodi u ponor.

Kao što sam već napomenula, u epilogu je izneseno mišljenje Chomskog i Achcara o stanju na Bliskom istoku šest mjeseci nakon prvotne diskusije, jer se tamošnje stanje rapidno mijenja iz dana u dan. Obojica su se složila da su posljedice postale, blago rečeno, katastrofalne za Irak te da su SAD i Izrael počeli izvršavati svoj projekt "ubojstva naroda", rijedak i okrutan događaj u povijesti.

Ova knjiga daje prilično jasan uvid u SAD-ove razloge načina provođenja svoje vanjske politike u regiji Bliskog istoka, kao i razumijevanje svih situacija na tome području. No za potpuno shvaćanje ove knjige ipak je potrebno dovoljno prethodnih saznanja o tim situacijama, jer je bez toga teško pratiti razmišljanja i ideje dvojice eksperata koji odnose u tom dijelu svijeta analiziraju već dugi niz godina.

Irena Grgurić